

УДК 383.43.02 (477)

КП

№ держреєстрації 0109U007117

Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(НУБіП України)

03041, м. Київ-41, вул. Героїв оборони, 15;

тел. (044) 527-81-54

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи та
інноваційної діяльності

_____ Вадим Кондратюк

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: АГРАРНИЙ АСПЕКТ
(остаточний)**

Заступник декана

гуманітарно-педагогічного

факультету з наукової роботи

доктор філологічних наук, доцент

Світлана Харченко

Керівник науково-дослідної роботи

доктор історичних наук, доцент

кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

Олена Кропивко

01.12.2022

Результати роботи розглянуто науковою радою гуманітарно-педагогічного
факультету, протокол від 6.12.2022 №3

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР

канд. іст. наук, доцент

О.Кропивко

(реферат, вступ, розділ
2,3, висновки)

Докт. іст. наук, професор

В.Стрілець

(розд. 1)

Канд. іст. наук, доцент

Л.Лановюк

(розд. 1, 3)

Докт. іст. наук, професор

С.Білан

(розд. 4)

Докт. іст. наук, професор

О.Любовець

(розд.5)

У підготовці звіту брав участь аспірант кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Сорокін А.А.

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 131 с., 76 джерел.

Ключові слова: ВИЩА ОСВІТА, ВІКІПЕДІЯ, ГЕОПОЛІТИКА, СУБРЕГІОН, ГІБРИДНА ВІЙНА, ГОЛОДОМОР, ДИПЛОМАТІЯ, ЄС, ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА, КРИМСЬКА КРИЗА, М.ГРУШЕВСЬКИЙ, МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, НАТО, НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА, ПРОПАГАНДА, РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА, РЕФОРМА, УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО.

Об'єкт дослідження – соціально-економічний і суспільно-політичний розвиток України в ХХ – на поч. ХХІ ст.

Мета роботи – дослідити стан соціально-економічного і суспільно-політичного розвитку України в ХХ – на поч. ХХІ ст., з позицій історично обумовленої первинності сільської підсистеми, до іманентних функцій якої належить відтворення культурних, побутових і моральних традицій української нації.

Методи дослідження – історичної ретроспективи та перспективи, системно-узагальнюючого аналізу і синтезу, усної історії, з використанням наукової літератури, періодики та архівних документів з досліджуваної проблематики.

На основі аналізу широкої джерельної бази здійснено її систематизацію; окреслено характерні тенденційні риси життєдіяльності українського суспільства в умовах політичних і соціальних трансформацій, обґрунтовано їх закономірність.

На базі всебічного аналізу типового фактологічного матеріалу, нових законодавчих актів, розкрито роль аграрного сектору в соціально-економічному розвитку України, утвердженні української державності та розбудові громадянського суспільства. Період розвитку незалежної України дає змогу простежити основні тенденції формування і здійснення державної політики щодо зміни економічного ладу усіх сегментів аграрного сектору економіки, особливостей реформування у кожному із них.

Результати НДР та їх впровадження.

У рамках досліджень напряму «Дипломатія і зовнішня політика України і країн світу» опублікована 3 монографія, розділи у 2 колективних зарубіжних монографіях, курс лекцій та ряд наукових статей, зокрема 1 стаття в наукометричній базі WoS. Детально досліджено мінливе міжнародне становище кінця 1918 - початку 1919 років, нестабільність внутрішньої ситуації в Україні, зазіхання на її територію, боротьба різнорідних політичних сил, поглядів, думок викликали не лише відсутність єдиної зовнішньополітичної лінії керівництва Директорії УНР, але й спричинили зіткнення інтересів, цілей, завдань, програм політичних партій та рухів у галузі зовнішньої політики.

Визначено прорахунки в зовнішньополітичній діяльності Директорії УНР. Серед причин названо суперечності в середині окремих впливових політичних партій, разюча розбіжність поглядів тих сил, що орієнтувалися на Антанту, Німеччину, Радянську Росію чи інші зовнішні чинники.

Визначено, що тематика російської військової агресії проти України досить широко представлена у «Вікіпедії». У переважній більшості статей складовими російської збройної агресії проти України визначається захоплення Криму Росією в лютому-березні 2014 р. та війна на сході України (на Донбасі), що розпочалася у квітні 2014 р. Трансформовані через «Вікіпедію» знання про російську збройну агресію проти України стають вагомим ідейно-політичним фактором. Як українській науковій спільноті, так і відповідним владним структурам варто звертати увагу на питання висвітлення зазначеної тематики в інших мовних розділах «Вікіпедії», враховуючи факт істотного впливу останньої на формування громадської думки в багатьох зарубіжних країнах, та впливу цієї думки на вироблення офіційної політики урядових кіл відповідних країн щодо України.

У рамках досліджень розділу 2 «Освіта і наука в умовах суспільно-політичних трансформацій» опублікована монографія, розділи в трьох колективних монографіях та ряд наукових статей, зокрема 1 в наукометричній базі WoS і 1 в наукометричній базі Scopus.

Детально охарактеризовано основні тенденції розвитку системи вищої освіти України в умовах трансформаційних процесів др.половини 1950-х- поч. ХХІ ст. Особлива увага приділена процесам формування науково-педагогічної інтелігенції, викладачам та студентам вишів, соціально-побутовим умовам їх життя. Детально досліджена історіографія проблеми. В процесі дослідження активно використовувалися офіційні веб-сайти і сторінки вищих навчальних закладів та їхніх структурних підрозділів, офіційні документи, публіцистика та документи приватного походження, зокрема з матеріалів таких архівосховищ: ЦДАГОУ, ЦДАВО України, ГДА СБУ, ДАК, ДАКО, ДАЧО.

Розгляд історіографії засвідчує певну наукову увагу до науково-педагогічної інтелігенції, проте вона потребує глибшого дослідження. Водночас бракує досліджень науково-педагогічної інтелігенції як окремого соціального прошарку, викладацьких кадрів у масштабі одного міста. Надзвичайно цікавим буде просопографічне дослідження викладачів того чи іншого вишу, хоча для цього необхідно посилити джерельну базу дослідження включно з усною історією та матеріалами радянської спецслужби.

У рамках досліджень розділу 3 «Регіональні дослідження: історичні, політичні та соціокультурні процеси» опубліковано 6 навчальних посібників та ряд наукових статей, зокрема 3 в наукометричній базі WoS і 1 в наукометричній базі Scopus.

Виявлено характерні тенденції регіонального розвитку. Доведено, що складовою державної політики регіонального розвитку є розвиток політики пам'яті. Виділені такі фактори, як наявність у суспільній свідомості населення України виразного дуалізму у поглядах на минуле, вираженого у співіснуванні двох антагоністичних моделей історичної пам'яті, які умовно можна позначити як «націоцентрично-державницьку» та «імперсько-радянську»; існування визначених регіональних варіантів колективної пам'яті, що продукує відмінні типи колективної ідентичності; розмитість уявлень про походження, етно- та націогенез українців, що спричиняє недоформованість на рівні колективної пам'яті історичної автономності українського народу; комплекс віктимності, що виступає лейтмотивом України постає жертвою, об'єктом, а не суб'єктом

творіння власної історії; відчутна орієнтація на історичні наративи сусідніх країн певної частин населення України; певна відірваність української національної пам'яті від загальноєвропейського історичного контенту, так само, як і віддаленість та неартикульованість української нації у пам'яті європейців; відчутна присутність в історичній свідомості громадян України знаків радянської доби, які зберігаються завдяки механізму ретрансляції через покоління.

У цілому стан історичної пам'яті українців можна охарактеризувати як кризовий, а зазначені вище чинники ускладнюють формування та впровадження ефективної політики пам'яті. Виділено дві складові: максимальне використання потенціалу історико-культурної спадщини та узгодження регіональних інтерпретацій історичного минулого із загальнонаціональним каноном історії.

Значну увагу приділено питанню регіональної політики окремих країн світу. В дослідженні аналізуються зміни в регіональній політиці Китаю, характерними рисами якої визначено самостійність регіонів, політику превентивної дипломатії, політику прикордонної торгівлі, структурні перетворення в сільському господарстві, політику розподілу податкових надходжень між центром та регіонами, політику «відкритості».

Визначено, що кооперація між регіонами Китаю та України була започаткована за радянських часів. У період незалежності нашої держави міжрегіональне співробітництво розширювалось і до 2010 року більше половини провінцій Китаю встановили зв'язки з областями України в галузі зовнішньої торгівлі, в розвитку промисловості, АПК, проведенні науково-культурних обмінів, а також в сфері менеджменту та організації регіонального управління.

У рамках досліджень розділу 4 «Національна еліта і лідерство» дослідження опубліковані в Збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Громадсько-політична та наукова діяльність М.С. Грушевського в міжнародному вимірі (до 155-річчя від дня народження)» (23-24 вересня 2021 р.)». Детально проаналізовано героїзацію його образу –

формування певного зразка для наслідування представниками наступних поколінь та соціального еталону з метою фіксації тих чи інших чеснот як втілених цінностей. Констатовано - М.С. Грушевський як конкретна особа, що діяла відповідно до умов і обставин, в яких себе віднаходила, та Михайло Грушевський як історична (героїчна) постать виявляються десь у такому ж співвідношенні між собою як первісна і похідна в контексті математики. Сьогодні громадська думка оперує практично лише з образом Михайла Грушевського, тобто має справу з героєм нашого часу. Визначено, що невід'ємним елементом (героїзованого) образу Михайла Грушевського є його іпостась як державного діяча, яка є центроутворюючою, навколо якої зібрані решта іпостасей, зокрема науковця-історика, мислителя-публіциста, громадського діяча (лідера громадської думки), сучасника історичних подій кінця ХІХ – першої третини ХХ століття, представника української інтелігенції та національної еліти вказаного періоду і в значно меншій мірі позачасового виміру тощо.

У рамках досліджень розділу 5 «Українська державність у ХХІ ст.: виклики і перспективи» дослідження опубліковані в Збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Відносини між Україною і НАТО на сучасному етапі: досягнення та виклики: зб. наук. праць (за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2 червня 2022 р.).

Детально досліджено ретроспективу та перспективу НАТО в підтриманні глобальної безпеки; стратегічні пріоритети та ключові напрями розвитку партнерства між Україною та НАТО; співробітництво між Україною та НАТО у сфері боротьби проти російської збройної агресії (з 2014 р.) та її ескалації в 2022 р.; оборонну та безпекову політики України в історичній ретроспективі; суспільні, правові і гуманітарні аспекти національної та міжнародної безпеки.

Визначено, що для сучасної безпеки Європейського макрорегіону особливо велике значення має геополітичне протиборство між російською федерацією (рф) й НАТО як військово-політичним втіленням «колективного Заходу». Саме зростання могутності та геопросторове розширення НАТО (на

чолі зі США) вважається в Росії головною загрозою для її інтересів у Європі й, навіть, для її державної безпеки.

Визначено, що Україні не варто відмовлятися від стратегічного курсу вступу в Північноатлантичний Альянс навіть попри те, що нам не гарантують такий вступ у близькій чи віддаленій перспективі. Адже прагнення до вступу в НАТО не лише дозволить постійно тримати наші Збройні Сили в тонусі, але й надалі їх переозброювати за натівськими стандартами. Це також дасть можливість Україні підтримувати динаміку необхідних реформ та долати реальні й потенційні загрози.

Хибною також видається й ідея повернення нейтрального та позаблокового статусу для Української держави. Адже навіть за умов надання безпекових гарантій це негативно вплине на внутрішньополітичну ситуацію в плані ще більших суспільних розчарувань євроатлантичним курсом. З іншого боку, чергова зовнішньополітична непослідовність остаточно зруйнує довіру колективного Заходу до України та мінімізує не лише можливості приєднання до НАТО, але й до ЄС.

Слід зосередитися на створенні енциклопедичних видань та монографічних досліджень, нарисів з історії Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу.